

Юлія ПОГАСІЙ**СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬОГО КОНФЛІКТУ
«УКРАЇНСЬКИЙ СЕЛЯНИН – МІСТО»
В ПРОЗОПИСІ ЛЮКО ДАШВАР**

У статті розглядається становлення художнього конфлікту у літературознавчому дискурсі; представлено еволюцію художнього конфлікту «український селянин – місто». Досліджується романістика Люко Дашвар. Розглядаються особливості урбаністичного аспекту у творах письменниці. Художня колізія «селянин – місто», а також опозиція «місто – село» аналізуються з погляду текстуального втілення в романах соціальних уявлень та стереотипів.

Ключові слова: *конфлікт, художній конфлікт, топос, екзистенціалізм, генеза, урбаністична проза, опозиція «місто – село».*

Постановка проблеми. Ознакою сучасного світового літературного процесу є те, що висвітлення найрізноманітніших проблем буття людини відбувається в основному в контексті міста, мегаполісу, яке в історичному суспільному розвитку як конкретної особи, так і людства в цілому відіграє визначальну роль. Топос міста, локус міста, лабіринт міста, місто як тло, місто-палімпсест, місто як текст – ці та інші аспекти втілюють урбаністичну тему в художніх творах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема протистояння міста і села є досить актуальною. Феномен міста на початку ХХІ ст. знайшов належне висвітлення як у літературно-критичній (В. Агеєва, С. Павличко, М. Тарнавський та ін.), так і в літературно-художній думці. Варто відзначити науковців, які звертались до теми художнього конфлікту «український селянин – місто»: Л. Ставицька, Ю. Рибалко, О. Вертипорох та О. Поліщук. На увагу заслуговують праці

«Психологічні паралелі у творах В. Підмогильного «Місто» та В. Домонтовича Ю. Рибалко, «Мовно-образна структура роману «Місто» В. Підмогильного» Л. Ставицької, «Авторефлексивний текст Євгена Пашковського як явище українського постмодернізму» О. Вертипорох та «Автор і персонаж в українській новітній прозі» О. Поліщук.

Мета статті – висвітлити специфіку художнього конфлікту сільської і міської цивілізацій у прозі Любо Дашвар (на основі роману «Село не люди»).

Виклад основного матеріалу. Важливо те, що пізнання художнього конфлікту неможливе без звернення до тих наук, об'єктом вивчення яких є це поняття. Це допоможе не тільки осягнути його природу, а й окреслити інструментарій, в якому чільне місце займає науковий підхід.

Користуючись логічними операціями, подамо неявне визначення художнього конфлікту, оскільки з'ясовуємо його зміст через контекст: художній конфлікт – це модель життєвого конфлікту, яка 1) має антропоцентричний характер, тобто учасникам виступають конкретні характери, позбавлені однозначного трактування, або узагальнені образи, що піддаються різноінтерпретуванню, 2) виступає іманентним художньо-конструктивним елементом твору, 3) для дослідника має домінантними оцінну та естетичну, а для читача – дидактичну та катарсичну функції [1, 112].

Для художнього твору важливо визначити основну проблему, порушену автором, у розв'язанні якої братимуть участь сторони конфлікту. Доведення антропоцентричного характеру конфлікту зумовлює встановлення учасників конфлікту. Називання учасників життєвого і художнього конфліктів істотно не відрізняються, оскільки передбачається окреслення основних учасників конфлікту (серед них слід назвати ініціатора), групи підтримки, інших учасників [1, 144].

Звичайно, прагнення українських письменників до «європейськості» сприяло оновленню не лише стилістики, риторики й поетичних засобів, а й розбудові нових сюжетів в літературі. Надзвичайно важливим стає тоpos міста, адже культура модернізму – це передовсім і головно міська культура, пов'язана

з емансипацією, науково-технічним прогресом, інтелектуалізованою та індивідуалізованою особистістю (селянська культура – групове, а не індивідуальне існування своїх одиниць), яка часто переживає ситуацію внутрішнього та зовнішнього відчуження. У західноєвропейській літературі модернізм спричинився до трансформації образу міста в художній літературі. Місто відіграло значну роль у висвітленні етико-естетичних ідей модернізму, надаючи йому «істотних» характеристик, через його реляції з індивідом постало більшість кращих тогочасних модерних текстів як у західноєвропейській, так і в українській літературі. У ХІХ столітті змінюється статус міста у загальній досі цілком гармонійній картині співіснування міста й села. Виникає художній конфлікт «місто – село». Місто тепер стає альтернативою, а часом і різкою опозицією. Шкала цінностей міста часто є конфліктною до шкали цінностей села, починаючи із руйнації інституції роду до повної негачії цінності землі. На противагу роду, місто пропонує суспільний клас, інтереси якого часто конкурують з інтересами родини, в кращому випадку; на противагу землі пропонується капітал. Однак, водночас із цим місто породжує відчуття непевності, невизначеності, короткочасності, чого у сільському просторі чи сільській свідомості, навпаки, там усе зрозуміло, визначено раз і назавжди. Ось чому місто у художній рецепції досить часто усвідомлюється, розуміється, як щось штучне, тоді ж коли село вважається справжнім [1, 147].

Однією з найбільш тиражованих у сучасному літературному процесі є письменниця Люко Дашвар. Її романи презентують багато проблем та питань сучасного світу. Зокрема, дві площини українського життя тексти переводять у незмінних суперників, створюючи й художньо осмислюючи опозицію «село – місто», а відтак – конфлікт «український селянин – місто».

Звернемо увагу, що сьогодні вивченням урбаністичної літератури займається не досить велика кількість науковців, але коло прихильників цієї теми постійно розширюється. З огляду на це актуальність статті полягає в тому, що урбаністичну тему, особливо в жіночій прозі, необхідно досліджувати на предмет полілогічності духовного життя селян і городян та

взаємин між цими двома площинами сучасного життя, на роль села та міста в становленні сучасної жінки.

Можна визначити, що «міська література» – це література, де розповідається про сучасну людину, яка намагається існувати в місті, вижити в ньому та відшукати своє щастя, пройшовши певний шлях для досягнення мети. В українській літературі перетворення сільської культури в міську ніколи остаточно не завершиться, «ставлення до міста стало лакмусом позиції митця, а дискурс міста позначений глибоким і болісним конфліктом» [3, 219].

Існує потреба підкреслити, що в романі «Село не люди» є дві реалії людського існування – сільське та міське життя. Головна героїня твору втілює образ невинної, духовно багатой, наївної сільської дівчини. Авторка виводить роль села та міста в житті людини, формування характеру й цінностей молодой дівчини та нації взагалі. Ми бачимо дві культури – сільську та міську, які формують зародження конфлікту цих двох цивілізацій.

Звернемо увагу, вже в самій назві «Село не люди» відчувається сучасне ставлення людини до сільської культури. Авторка недаремно вклала зміст цього вислову в уста городянина, кандидата історичних наук, тобто інтелігента, людини, на яку треба рівнятися: «Село – не люди... Розглядати село як скупчення людей – величезна помилка. Село – це традиції, це скарбниця нації, це продовження природного способу життя на противагу звихнутій урбанізації» [5, 89].

Тобто виходить так, що село втратило свою роль як населеного пункту, як епіцентру національного духу. Виходить, що люди деградували як особистості, залишивши за собою лише скарбницю культури. Та чи так це? Чи справді люди «щезли» з села, а не з міста?

Щоправда, недоліки села очевидні, але існують і переваги, а їх чимало. На тлі природи сільського гармонійного простору й вчинки стають природними. Селянам мало потрібно для щастя. «Катерина влізла в дешеву китайську курточку, розцяцьковану штучним хутром, розпромінилася, – Таж гарно, мамо! Ти дивись...» [5, 49].

Однак треба зауважити, що у селян є одна-єдина матеріальна цінність, завдяки якій вони існують – це земля. З одного боку, земля дає життя, продукти харчування, завдяки їй живуть селяни в достатку. Але за землю здійснюються вбивства (згадаймо однойменний роман О. Кобилянської).

Опозицією до села в романі виступає місто. Його представники – кандидат історичних наук Ігор, його друг Денис, дівчина Ігоря Жанночка та його родина. Щастя тут вже зовсім інше. Молода дівчина Жанна згодна бути коханкою заради красивого життя. А Крупка-молодший готовий начебто кохати її за те, щоб університетські викладачі «повмирали від заздрощів, дивлячися на красуню, яка поряд з ним» [5, 194].

В уста професора Крупки вкладено ставлення городян до села й селян: «Эта девочка – предательница! Она – яркий пример деградации и растления села. Эти сволочи спиваются и едут в город. Я этого не переживу!» [5, 206].

Одна з головних ідей щодо опозиції «село – місто», культурних орієнтирів вкладена в уста тата Катерини: «На дереву при дорозі вказав. Бачите? Гарно цвіте! Листя – і зелене, і червоне. Гілки різні – і прямі, і криві, і малі, і грубі. Оце ви і є. Культура ваша. А якою їй бути – тільки коріння знає. Оце саме, що у землі, у багнюці, без повітря, без кольорів. У чорному поті. Знай трудиться, аби гілки з листям на світ витріщалися!» [5, 135]. Село сприймається як коріння нації, її фундамент. Воно оберігає культуру, є сховищем історії й традиції. А місто – це листя, цвітіння, окраса нації, воно повинно з гордістю та достоїнством представляти свій народ, його працю заради збереження України. «Ми з тобою – листя... Повитріщалися – і все? А повинні ж щось і корінню віддати. Чи не так?» [5, 135] – у слова Дениса вкладено ставлення городян до селян. Місто деградує, сільська цивілізація відтак залишається єдиним прихистком для зворохобленої душі сучасника, для того, щоб встановити зв'язок між цими двома категоріями існування українського народу: «Зв'язок порушився. Я не відчуваю зв'язку між листям і корінням, а він же повинен бути. Повинен, інакше не буде дерева!» [5, 136].

Висновки. Як бачимо, у прозі Люко Дашвар конфлікт між селом та містом розкривається через образи головних героїв. Душевна чистота, наївність, віра, вміння кохати, збереження духовних цінностей селян та жадібність, егоїзм, втрата моральності городян. Опозиційність визначають не лише образи героїв, але і їх ставлення один до одного, яке не завжди є однозначним.

З усього цього можна виснувати, що урбаністична тема має своє місце й у жіночій прозі, тому має досліджуватися та вивчатися. Перспектива нашої розвідки окреслюється тим, що тема на сьогоднішній день малодосліджена й може мати своє місце серед літературознавчих досліджень урбаністичної літератури, а також може бути продовжена у більш ґрунтовних ширших студіях.

Summary. Pogasiy J. The specifics of the art's conflict «the Ukrainian peasant – the city» in the novels by Luco Dashvar.

The article discusses the development of the artistic conflict in literary discourse; the evolution of the art's conflict, «the Ukrainian peasant – the city» is presented. The novels by Luco Dashvar are investigated. The peculiarities of urban aspect in the novels of the writer are inquired. The art collision, «the Ukrainian peasant – the city», and also the opposition town – village are being analyzed from the point of view of textuality in the novels of social imaginations and stereotypes.

Key words: conflict, art's conflict, topos, existentialism, genesis, urbanistic prose, opposition «town-village».

Список використаної літератури

1. Агеева В. Жіночий простір. Феміністичний дискурс українського модернізму : [монографія] / В. Агеева. – Київ : Факт, 2003. – 320с.
2. Анцупов А. Я. Конфликтология : учебник для вузов / Анатолий Яковлевич Анцупов, Анатолий Иванович Шипилов. – СПб. : Питер, 2008. – 490 с.
3. Аристотель. Риторика / Аристотель // Риторика. Поэтика. – М. : Лабиринт, 2000. – 224 с.

4. Вертипорох О. В. Авторефлексивний текст Євгена Пашковського як явище українського постмодернізму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01. «Українська література» / О. В. Вертипорох. – Київ, 2007. – 20 с.
5. Дашвар Люко. Село не люди [Текст] / Люко Дашвар. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. – 270 с.
6. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: Монографія / С. Павличко – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Либідь, 1999. – 447 с.

Одержано редакцією – 26.09.17
Прийнято до публікації – 28.09.17

УДК 821.161.2-94.09 (092) Винничук (045)

Вікторія ЦОКАЛО

АВТОБІОГРАФІЗМ ЯК ЖАНРОВА ДОМІНАНТА ТВОРУ ЮРІЯ ВИННИЧУКА “ГРУШІ В ТІСТІ”

У статті проаналізовано автобіографізм як жанрову домінанту у творі Юрія Винничука. Об'єктом дослідження став твір Юрія Винничука “Груші в тісті”.

Автобіографізм притаманний багатьом жанрам художньої літератури. Автобіографічними вважають мемуари, спогади, щоденники, листування та інші літературно-документальні жанри, головним героєм яких вважається сам автор. Естетична цінність автобіографічних творів зумовлюється “пропорційним співвідношенням у них художнього й документального елементів, важливими є точність фактичного матеріалу, достовірність зображуваних подій, які часом поєднуються з домислами, накладанням на факти авторських симпатій чи антипатій” [2, 19].